

ALANYA MASALLARININ DUYARLIK EĞİTİMİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Analyzing Alanya Tales in the Context of Sensitivity Education

Yavuz UYSAL*

Merve GÖKGÜL*

ÖZ

Duyarlı olma, duyarlık; bireysel ve toplumsal yaşamın önemli kavramlarından. Yardımsever, saygılı, hoşgörülü, insan-hayvan ve doğaya sağduyu ile yaklaşan, adaletsizliklere sessiz kalmayan, akıl ve kalpleri birlikte işe koşan bireyler yetiştirmek aile, eğitim ve toplumun hedefleri arasındadır. Bu hedeflere ulaşılmasında önemli rol oynayan duyarlık eğitimi bu çalışmada, edebiyat yapıtlarının sezdirimleriyle bireylere duygusal eğitim verilmesi şeklinde ele alınmıştır. Edebi yapıtlar birçok davranışın kazandırılmasında ve kalıcılığının sağlanmasında rol oynamaktadır. Bu bağlamda edebî yapıtlardan masalın duyarlık eğitimindeki yeri incelenmiştir. Beslendiği coğrafya ve kültür itibarıyla farklı ve zengin özellikler sergileyen, uzun çalışmalar sonucu derlenen 99 Alanya masalından amaçlı örnekleme yöntemi ile seçilen 10 örnekleme; 34 farklı duyarlık başlığı dikkate alınarak incelenmiştir. Çalışmada nitel araştırma deseni kullanılmış olup veriler doküman incelemesi ile elde edilmiştir. İyilik yapmaya, paylaşmaya, hayvanlara, yoksullara yardım etmeye, dürüst olmaya karşı duyarlık Alanya masallarında sıkça yer alırken kadına, aşka-sevgiye, bilime, sanata, doğaya, sağlığa, öz güvenli olmaya, umutlu olmaya karşı duyarlık daha seyrek yer almıştır. Dilselliğe, barışa, mesleklere, kitap okumaya, dünya tarihine, çocukluk özelliklerine karşı duyarlık kavramları örneklemede bulunan masalarda görülmemiştir. Alanya masallarının doğrudan ya da dolaylı olarak birçok duyarlık kavramını bünyesinde barındırdığı tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: duyarlık, duyarlık eğitimi, masal, Alanya masalları, folklor.

ABSTRACT

Sensitivity, or being sensitive, is one of the essential concepts of individual and social life. Raising individuals who are helpful, respectful, tolerant, who approach humans, animals, and nature with common sense, who do not remain silent in the face of injustice, and who use both reason and emotion together is among the pri-

* Doç. Dr., Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi ABD, Antalya/Türkiye. E-posta: yavuz.uyosal@alanya.edu.tr. ORCID: 0000-0002-1383-2055.

* Doktora Öğrencisi. Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Antalya/Türkiye. E-posta: mervegokgul7@gmail.com. ORCID: 0000-0002-7205-7335.

mary goals of family, education, and society. Sensitivity education, which plays an important role in achieving these goals, is addressed in this study as the process of providing emotional education to individuals through the intuitions of literary works. Literary works play a crucial role in fostering and maintaining many positive behaviors. In this context, the place of fairy tales among literary works in the education of sensitivity was examined. 99 Alanya tales, which exhibit diverse and rich characteristics shaped by their geography and culture, were compiled through extensive fieldwork, and ten of these tales were selected using the purposeful sampling method. The selected samples were analyzed considering 34 different sensitivity categories. The study employed a qualitative research design, and the data were obtained through document analysis. It was determined that sensitivities toward doing good, sharing, helping animals and the poor, and being honest were frequently found in the Alanya tales, whereas sensitivities toward women, love, science, art, nature, health, self-confidence, and hope appeared less frequently. No examples were found of sensitivities toward language, peace, professions, reading books, gender equality, world history, or childhood characteristics. The findings reveal that Alanya tales contain many concepts of sensitivity, both directly and indirectly.

Keywords: sensitivity, sensitivity training, fairy tale, Alanya tales, folklore.

Giriş

Gündelik hayatta şahit olduğumuz kırgınlıkların, anlaşmazlıkların, sınıntıların, kavgaların, gözyaşlarının ve daha birçok olumsuz durumun kaynağında karşıdaki kişinin duygularını anlayıp benimseyememe yatmaktadır (Akgül ve Yavuzer, 2019: 541). Yaşadığımız dönemde çokça şahit olduğumuz “ben merkezli” tutum ve davranışların yaygınlık kazanması ile birlikte duyarlık kavramı daha fazla önem kazanmıştır. Duyarlı bireyler olmaları için küçük yaştan itibaren çocuklara duyarlık eğitimi verilmesi gerektiği düşünülmektedir (Özbilen Demirtaş, 2021: 23). Bu bağlamda duyarlık ve duyarlık eğitimi kavramları incelenmiştir.

“Duyarlık; duyarlı olma durumu, duygunluk, hassasiyet” şeklinde tanımlanmaktadır (URL-1). Farklı bir tanıma göre duyarlık, diğer insanların da yaşama hakkının olduğunu kabul edip onlara saygı duyacak kadar adalet duygusuna sahip olabilmektir (Demirci Seyrek vd., 2016: 285). Sadece kendi hayatıyla ilgilenmeyip başka insanların acılarının ve yaşadıklarının farkında olan, eş duygusal ilişki ile empati kurmaya çalışan, bencillikten uzak, hoşgörüyeye sahip, insan onuruna saygı gösteren, çeşitlilikleri zenginlik olarak değerlendiren insanlar duyarlıdır (Aslan, 2021: 7). Duygusal anlamda değerlere sahip bireyler yetiştirmek hayatın başlangıcından itibaren aile, okul ve toplumun ulaşmak istediği hedefler arasındadır (Ekşi, 2003: 79). Hedef-

lere ulaşmak için eğitimler vazgeçilmezdir ve duyarlık eğitimi de duyarlı bireyler yetiştirilmesinde önem arz etmektedir.

Duyarlık eğitimi; çoğunlukla iş ve eğitim hayatında çatışma ve problemleri farklı bakış açılarıyla çözebilmenin yanında kendi fikirlerini ortaya koyarken anlayışlı olmak adına verilen eğitimidir. Bu çalışmada yer alan duyarlık eğitimi “insanı yaşadığı toplum ve olaylara, olgulara, sorun ve çıkmazlara, yaşama, insana ve doğaya karşı edebiyat yapıtlarının sezdirimleriyle duyarlı kılmaya yönelik eğitim” şeklinde ele alınmıştır. Çalışmada araştırılan duyarlık eğitimi; edebi eserler aracılığıyla insanların farklı yaşam ve olgulara karşı hassasiyet duymalarını, yapılan kötülük ve adaletsizliklere karşı sessiz kalmamalarını, akıl ve kalplerini işe koşarak tüm bunları sorgulamalarını hedeflemektedir. Duyarlık eğitiminde edebî yapıtlarla birlikte insana-doğaya sağduyuyla yaklaşan, saygılı, hoşgörülü, değerleri olan bireyler yetiştirmek amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda hedeflenen mesajlar edebî eserler aracılığıyla sezdirme ve duyumsama yoluyla verilir (Aslan, 2021: 3-4). Öğrenme sözcüğü ile çoğu zaman birlikte anılan kitaplar, duyarlık eğitiminde de büyük rol oynamaktadır.

Çocukların duyarlı olabilmeleri için kitaplar önemli bir araçtır. Duyarlık eğitimi, kazandırılmaya çalışılan duyarlığın kalıcı şekilde öğrenmeye geçmesinin hedeflenmesidir. Söz konusu eğitimde duyarlıklar direkt olarak öğütlenmemeli, çocuğu metnin derinlerine götürüp çocuğun hayal dünyasını geliştirerek duyu ve duyularında hareketlenmeyi sağlayacak eserlerle bu eğitimin verilmesi gerektiği düşünülmektedir (Evsen, 2019: 59-62). Kitapların amacı, insana has duyarlıkların bir metin ve kurgu içinde çocuklara sunulması sonrasında bu duyarlıkların çocuklarca benimsenmesidir (Melanlıoğlu, 2020: 177). Duyarlık eğitimi açısından nitelikli metinlerde çocukluktan uzak durulup yazarın değeri içselleştirmesi gerekmele birlikte bu değerlerin çocuklarca özümsebilmesi için çocuklara yazar tarafından özgürlük sahası bırakılmalıdır. Bırakılan bu özgürlük sahası çocuğun duyuusal bir bakış açısına sahip olmasında etkili olacaktır. Bu noktada çocuğun kitap seçiminde etkin rolü olan anne, baba ve öğretmenlere büyük görev düşmektedir (Karakuş Tayşi, 2019: 308-309).

Kitaplar insanlara yalnızca farklı yaşamları sergilemekle kalmaz aynı zamanda insanları sergiledikleri hayatın duyu durumuna da davet eder (Karakuş Tayşi, 2019: 303). Duyarlık kavramının yerleşebilmesi için kalıcı ve zorlayıcı bir emeğe gereksinim vardır. Kalıcılığın sağlanması sürecinde kullanılan uyarıcıların güçlü olması gerekmektedir. Duyarlık eğitimi sürecinde etkin uyaranlardan birisi kitap olduğundan kitap seçimi de önemlidir

(Etoğlu Kıbrıs, 2019: 12). Okuyanlar üzerinde etkin rolü olan kitapların çocukların hayatındaki yeri de yadsınamaz. Çocuk kitapları içinde en çok tercih edilen tür olan masallar yalnız çocukların değil her yaştan bireyin kitaplığında da yer almaktadır.

Masal ve Duyarlık İlişkisi

Masal; genellikle halkın yarattığı hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî türdür (URL-1). Masallar, olağanüstü olayları eğlenceli metinler şeklinde anlatırken toplumların değer yargılarını, ahlaki ilkelerini ve duyarlık biçimlerini kuşaktan kuşağa aktaran güçlü birer kültürel aktarım aracıdır. Her masal, içinde doğduğu toplumun yaşam biçimini, adalet anlayışını, doğaya ve insana bakışını yansıtırken aynı zamanda bireyin empati kurma, paylaşma, yardım etme ve doğruyu yanlıştan ayırt etme becerilerini destekler. Bu özellikleriyle masallar, bireylerin duygu ve düşünce dünyasını besleyen, onların içsel farkındalığını geliştiren ve duyuşsal öğrenmeyi destekleyen temel edebî türlerden biridir.

Aslan (2021), edebî metinlerin bireyde duyarlık oluşturmadaki önemini vurgularken masalların bu süreçteki etkisini “sezdirim yoluyla değer kazandırma” olarak tanımlar. Karakuş Tayşi (2019) ise masalların özellikle çocuklarda paylaşma, yardımlaşma, hoşgörü ve empati gibi değerleri doğal biçimde sezdirerek duyarlık eğitiminin en etkili araçlarından biri hâline geldiğini belirtmektedir. Benzer biçimde Evsen (2019) ve Melanlıoğlu (2020) da masalların bireyde duygusal farkındalık oluşturduğunu, toplumsal değerlere karşı hassasiyet geliştirdiğini ve soyut kavramların somut örneklerle içselleştirilmesine imkân tanıdığını ifade etmektedir.

Masalın doğası gereği iyilerin ödüllendirildiği, kötülüklerin cezalandırıldığı bir kurgusal evrenin olması; çocuklar için adalet, dürüstlük, yardımseverlik ve özveri gibi duyarlık biçimlerinin hem sezdirildiği hem de ödüllendirildiği bir öğrenme alanıdır. Dinleyici ya da okuyucu, masal kahramanlarıyla özdeşim kurarak iyi ile kötü arasındaki değer farkını duygusal düzeyde deneyimler. Böylece masal, bireyde yalnız bilişsel değil, duyuşsal ve etik bir farkındalık da yaratır. Bu açıdan bakıldığında masallar, duyarlık eğitiminin hedeflediği “insana, doğaya, yaşama karşı saygılı ve vicdan sahibi bireyler yetiştirme” amacına doğrudan hizmet eder. Alanya masalları da bu işlevi güçlü biçimde taşımakta; yöresel kültürün, tarihî birikimin ve toplumsal değerlerin etkisiyle iyilik, paylaşma, yardımlaşma, adalet ve özveri gibi pek çok

duyarlık biçimini anlatı örgüsü içerisinde görünür kılmaktadır. Dolayısıyla Alanya masallarının duyarlık eğitimi bağlamında incelenmesi, yerel bir anlatı geleneğini ortaya koymanın yanı sıra aynı zamanda Anadolu kültürünün duyuşsal mirasını anlamaya da katkı sunmaktadır. Masallar, tarihten bu yana öğretici niteliği olan bir tür olarak karşımıza çıkmaktadır. Hem sözlü hem de yazılı olarak faydalanılan masallar, çocuklara ve büyüklere yaşamadandan bazı olay ve durumlar hakkında zengin bir deneyim sunmaktadır. Masallar beslendikleri yöreye göre farklı özellikler gösterebilmektedir. Alanya masalları da beslendiği coğrafya ve kültür itibarıyla farklı ve zengin özellikler sergilemektedir.

Uzun çalışmalar sonucu derlenen Alanya masallarında yerleşik hayatla birlikte konargöçer hayata dair izler yer almaktadır. Alanya masalları derleme esnasındaki saha çalışmalarında çocukların yanı sıra büyüklerin de masala fazlaca ilgi gösterdiği tespit edilmiştir (Çolak, 2021: 25-26). Kent ve göçebe kültürün özelliklerini birlikte barındıran ve birçok yönden zengin bir kültür ögesi olan Alanya masalları duyarlık eğitimi bağlamında incelenmiştir. Eğitim ve geleneğin kesiştiği noktada kendine her daim yer bulan masallar, duyarlı bireylerin yetişmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Literatüre bakıldığında masal ve duyarlık eğitimi konusunda çalışmaların yapıldığı fakat Alanya masallarında duyarlık eğitimi konulu çalışma yapılmadığı görülmektedir. Bu kapsamda masalın ortaya çıktığı coğrafyanın kimliğini yansıtan bir tür olduğu dikkate alınarak Alanya masallarının duyarlık eğitimi bağlamında incelenmesinin; literatür, öğretmenler, öğrenciler ve Alanya yöresel kültürü bakımından önemli bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

Metin İnceleme

Alanya masallarının duyarlık eğitimi bağlamında incelenmesini amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma modellerinden tarihi araştırma kullanılmıştır. Tarihi araştırma, dönemin dokümanlarının dikkatli şekilde okunup incelenmesiyle ulaşılan verileri yansıtır (Büyüköztürk vd., 2020: 20). Editörlüğü Yavuz Uysal, derlemesi Sedat Çolak tarafından yapılan “Alanya Masalları” adlı kitapta yer alan doksan dokuz masal çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Olağanüstü masallardan 3, hayvan masallarından 2, gerçekçi (realist) masallardan 5 olmak üzere toplamda seçilen 10 masal çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Gürbüz ve Şahin’e (2018) göre amaçlı örnekleme, araştırmacının bireysel gözlemleri kapsamında uygun olduğu düşünülen özellikleri taşıyan nesnelere örneklem olarak seçilmesidir. Çalışmada, her

masal türünün (olağanüstü, hayvan ve gerçekçi masallar) temsiliyetini sağlamak ve duyarlık temalarının farklı türlerdeki dağılımını görebilmek amacıyla bu üç türden örnekler seçilmiştir. Ayrıca masalların içeriğinde duyarlık başlıklarının yoğun biçimde yer aldığı, farklı duyarlık biçimlerini yansıtan metinler tercih edilmiştir. Örneklemede seçilen masallar, araştırmacı tarafından okunup duyarlık eğitimi kapsamında yapılan kategorilere göre ayrıştırılmıştır. Duyarlık kavramının kategorize edilmesinde Aslan (2013, 2016), Alamdır ve Söngü (2017), Karakuş Tayşi (2019), Etoğlu Kıbrıs (2019) tarafından yapılan çalışmalar dikkate alınmıştır.

<i>Sıra No</i>	<i>Duyarlık Türü</i>
1	Dilsel duyarlık
2	İnsana, insan mutluluğuna duyarlık
3	Kadına duyarlık
4	Aşka-sevgiye duyarlık
5	Hayvanlara duyarlık
6	Aile bireyelerine duyarlık
7	Barışa duyarlık
8	İyilik yapmaya duyarlık
9	Paylaşmaya duyarlık
10	Toplumsal huzura duyarlık
11	Yardımlaşmaya duyarlık
12	Emeğe ve çalışkanlığa duyarlık
13	Yoksul insanlara duyarlık
14	Hakka, hukuka, adalete duyarlık
15	Temel yaşam ihtiyaçlarına duyarlık
16	Bilime duyarlık
17	Sanata duyarlık
18	Doğaya duyarlık
19	Sağlığa duyarlık
20	Kişıye özgü özelliklere duyarlık
21	Özgüvenli olmaya duyarlık
22	Özgürlüğe duyarlık
23	Mesleklere karşı duyarlık

24	Dürüst olmaya karşı duyarlık
25	Kitap okumaya karşı duyarlık
26	Ölüme karşı duyarlık
27	Arkadaşlığa - dostluğa karşı duyarlık
28	İnsan ilişkilerine karşı duyarlık
29	Umutlu olmaya karşı duyarlık
30	Dünya tarihine duyarlık
31	İnsani duygulara karşı duyarlık
32	Toplumsal normlara karşı duyarlık
33	Çocukluk özelliklerine karşı duyarlık
34	Özverili olmaya duyarlık
	Toplam: 34 duyarlık

Tablo 1. Çalışma Kapsamında İncelenen Duyarlıklar

Duyarlık Türü	Olağanüstü Masallar	Hayvan Masalları	Gerçekçi Masallar	Toplam (f)
İyilik yapmaya duyarlık	✓	✓	✓	7
Paylaşmaya duyarlık	✓	✓	✓	6
Yardımlaşmaya duyarlık	✓	✓	✓	5
Dürüst olmaya duyarlık	✓	✓	✓	5
Yoksul insanlara duyarlık	✓	✓	✓	4
Hakka, hukuka, adalete duyarlık	✓	-	✓	4
Temel yaşam ihtiyaçlarına duyarlık	-	✓	✓	4
İnsan ilişkilerine duyarlık	✓	-	✓	4
İnsana, insan mutluluğuna duyarlık	✓	-	✓	3
Aile bireyelerine duyarlık	-	-	✓	3
Özgürlüğe duyarlık	✓	-	✓	3
Özverili olmaya duyarlık	✓	-	✓	3
Toplumsal huzura duyarlık	✓	-	✓	2
Emeğe ve çalışkanlığa duyarlık	✓	-	✓	2

Kişiyeye özgü özelliklere duyarlık	-	✓	✓	2
Ölüme karşı duyarlık	-	✓	✓	2
Arkadaşlığa-dostluğa karşı duyarlık	-	-	✓	2
İnsani duygulara karşı duyarlık	-	-	✓	2
Kadına duyarlık	-	-	✓	1
Aşka-sevgiye duyarlık	-	-	✓	1
Bilime duyarlık	-	-	✓	1
Sanata duyarlık	-	✓	-	1
Doğaya duyarlık	-	✓	-	1
Sağlığa duyarlık	✓	-	-	1
Özgüvenli olmaya duyarlık	-	-	✓	1
Umutlu olmaya duyarlık	-	-	✓	1
Toplumsal normlara duyarlık	✓	-	-	1
Dilsel, barış, meslek, kitap okuma, dünya tarihi, çocukluk özellikleri duyarlıkları	-	-	-	-
Genel Toplam				28 duyarlık

Tablo 2. Alanya Masallarında Yer Alan Duyarlıklar ve Duyarlıkların Geçme Sıklığı

Örneklemede yer alan on masaldan üçü olağanüstü masallardan, ikisi hayvan masallarından, beşi gerçekçi masallardan seçilmiştir. Literatür incelenerek ulaşılan 34 duyarlık başlığından 28'i Alanya Masallarında yer almaktadır. En sık rastlanılan "iyilik yapmaya karşı duyarlık" on masaldan yedisinde görülmektedir. Paylaşmaya, yardımlaşmaya, dürüst olmaya karşı duyarlık da Alanya Masallarında sıkça geçen duyarlıklardandır. Yoksul insanlara, hakka-hukuka-adalete, temel yaşam ihtiyaçları ve insan ilişkilerine karşı duyarlığın incelenen on masaldan dördünde geçtiği belirlenmiştir. İnsana-insan mutluluğuna, aile bireyelerine, özgürlüğe ve özverili olmaya karşı duyarlılık üçer masalda kendilerine yer bulmuştur. Toplumsal huzura, emeğe ve çalışkanlığa, kişiyeye özgü özelliklere, ölüme, arkadaşlığa, dostluğa, insanî duygulara karşı duyarlık ikişer masalda yer alırken kadına, aşka-

sevgiye, bilime, sanata, doğaya, sağlığa, özgüvenli olmaya, umutlu olmaya ve toplumsal normlara karşı duyarlık sadece birer masalda yer almaktadır. Dilselliğe, barışa, mesleklere, kitap okumaya, dünya tarihine, çocukluk özelliklerine karşı duyarlılık kavramları örnekleme bulunan masalarda yer almamaktadır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Literatürde yapılmış benzer çalışmalar dikkate alınarak oluşturulan otuz dört farklı duyarlık kategorisini birbirinden kesin çizgilerle ayırmak oldukça zor olduğundan masalarda özellikle öne çıkan duyarlıklar üzerinde durulmuştur. Doğrudan ya da dolaylı olarak birçok duyarlık kavramı masalarda yer almaktadır. Araştırma sonuçları incelendiğinde örnekleme belirlenen masalarda en fazla “iyilik yapmaya karşı duyarlık” olduğu görülmektedir. Seçilen on masaldan yedisinde iyilik yapmaya karşı duyarlık olduğu belirlenmiştir. “Karıncı Baba” masasında “Padişah, her av dönüşü bir köye sapar; avın büyük bir kısmını köylüye dağıtırmış.” ve “Alanyalı Tüccar” masasında “Alanyalı Tüccar, her seferinde Sultan’ın verdiği 5 altını bedestenin bu iki dilencisine pay edermiş. Beş altından birini Kör Dilenci’ye, geri kalan dördünü de Sağır Dilenci’ye vermiş.” bölümleri Alanya masallarının iyilik yapmaya karşı duyarlık bağlamında zengin olduğunun göstergesidir. Masalların içinde bulunduğu coğrafya ve halktan beslenen türler olması sebebiyle Alanya halkının da iyilik yapmaya duyarlı, yardımsever insanlar olduğu yorumu yapılabilmektedir. Masalarda karşılaştığımız iyilik yapma olgusunun hikâyelerde de karşımıza çıktığı görülmektedir. Melanlıoğlu’nun çalışmasında (2020), incelenen beş hikâyeden dördünde iyilik yapmaya karşı duyarlık tespit edilmiştir. Bu yönüyle çalışmalar birbirini destekler niteliktedir.

İnsanların bir arada huzurlu ve mutlu şekilde yaşamalarında büyük rol oynayan paylaşım, küçük yaştan itibaren çocuklara kazandırılmak için çaba gösterilen ve her yaştan insanda bulunması istenen bir olgudur. Paylaşmaya karşı duyarlık bağlamında Alanya masallarına bakıldığında örnekleme bulunan on masaldan altısında söz konusu duyarlığın bulunduğu görülmektedir. “Çoban ile Yörük Kızı” masasında geçen “Yörük Beyi’nin bir de çobanı varmış. Ona öz evladı gibi bakmış. Yediğinden yedirir, içtiğinden içirmiş. Belemiş, beslemiş O’nu onca sürüye baş etmiş.” ve “İki Oğlan” masasında “Ecel şerbetini içmeden size iki tarla bıraktım; birine patates ekim, birine buğday, hakça pay edin! İki ev bıraktım; biri eski, biri yeni, hakça pay edin! Yüz de sığır bıraktım; sürüyü de hakça pay edin, demiş.” bölümleri söz konusu masalarda paylaşmaya karşı duyarlık olduğunu kanıtlar niteliktedir. Du-

yarlıkların aktarılmasında masallar kadar hikâyelerin de önemli olduğu bilinmektedir. Karakuş Tayşi'nin çalışmasında (2019), incelenen üç öyküden ikisinde paylaşmaya karşı duyarlık olduğu görülmekte ve bu açıdan çalışma sonuçları birbiri ile örtüşmektedir.

Hayvanlara karşı duyarlık, örnekleme seçilen masalların yarısında görülmektedir. Konargöçer kültürün hâkim olduğu ve insanların çoğunlukla hayvancılıkla uğraştığı bir geçmişe sahip olan Alanya'da, hayvanların gündelik hayatın içinde olduğu, evren olarak belirlenen kitapta da "Hayvan Masalları" adlı bölüme ayrıca yer verildiği görülmektedir. "Deve ile Eşek" masalında "Eşeğini severken, bir yandan da üzerine binip gitmediğim yer kalmadı, hakkını helal et, demiş. Devesine dönüp, taşımadığın yüküm kalmadı, sen de hakkını helal et, demiş." bölümü, hayvanlara duyarlık değerinin olduğunu göstermektedir. Sadece Alanya'nın değil birçok yörenin yaşantısında hayvan olduğundan hayvanlara karşı duyarlık farklı eserlerde de yer almaktadır. Özbilen Demirtaş'ın çalışmasında (2021) incelenen yirmi hikâyeden on sekizinde hayvanlara karşı duyarlık kavramına rastlanıldığı görülmektedir. Söz konusu duyarlığın metinlerde geçme sıklığı göz önüne alındığında çalışmalar benzer sonuçlara işaret etmektedir.

Günümüzde her alanda yaşanan hızlı değişimlerle eski önemini yitirip yapıma sıklığı azalan yardımlaşma, Türk toplumunun eşsiz değerlerindedir. Yardımlaşmaya karşı duyarlık kavramı seçilen on masalın beşinde yer almaktadır. "Bilirim ama Demem" masalında "Şeytan, adam kılığına girmiş. Köylü'ye gelmiş. Ben sana yardım edeceğim. Sen Ağa'yı Kadı'ya şikâyet et, demiş." bölümü, yardımseverliğin bir göstergesidir. Alanya masallarında sıkça geçen yardımlaşma, her eserde aynı oranda yer almamaktadır. Evsen (2019) tarafından yapılan çalışmada, *Guguklu Saatin Kumrusu* adlı kitapta yer alan sekiz eserden sadece bir tanesinde yardımlaşmaya karşı duyarlık geçmesi ile çalışmaların birbirinden farklı sonuçlar verdiği görülmektedir.

Toplumsal yaşam ve bireysel ilişkilerde oldukça önemli bir yeri olan dürüstlük kavramı, incelenen masalların yarısında geçerek Alanya masallarında kendine yer bulmuştur. "Bilirim ama Demem" masalında, "Köylüde bu delil var iken ne senin halı beş para eder ne de benim kararım! der ve davayı köylü lehine kesmiş." bölümünde dürüstlüğün önemine vurgu yapıldığı görülmektedir. Edebî türlerin birçoğunda kendine yer bulan dürüstlük, çocuk edebiyatı eserlerinde de sıkça yer almaktadır. Etoğlu Kibris, (2019) tarafından yapılan çalışmada incelenen beş eserden dördünde dürüstlüğe karşı duyarlık kavramına rastlanması, çalışma sonuçlarının benzer olduğunun göstergesidir.

Toplum olabilmenin, birlikte yaşamının en önemli gereklerinden biri toplumda yoksulların gözetilmesidir. Yoksul insanlara karşı duyarlık kavramının incelenen masalların dördünde geçtiği görülmektedir. “Karınca Baba” adlı masalda geçen “Bi gün, dedem davar güderiken onu bu ağacın altında görmüş. Dedem ekmek vermiş. Ekmeği iştahla yemiş. Ekmek kırıntılarını da bir karınca yuvası varmış bu yuvanın ağzına dökmüş. Karıncalar delikten çıkmış, kırıntıları birer birer yuvanın içine taşımaya başlamışlar.” bölüm yoksul insanlara karşı yardım etmenin değerine vurgu yapmaktadır. Masalda yoksul birinin kendisine yapılan yardımı bir karınca ile paylaşması da masalın farklı duyarlıklar ve duyarlık eğitimi açısından zengin olduğunun göstergesidir. Literatüre bakıldığında Çinpolat (2021) tarafından yapılan çalışmada, incelenen altı eserlerden dördünde yoksul insanlara karşı duyarlık tespit edilmesi, bu kavramın sözü edilen çalışmada Alanya masallarından daha çok yoksul insanlara karşı duyarlık kavramına yer verildiği sonucuna işaret etmektedir.

Hakka, hukuka, adalete duyarlık; incelenen masallardan dördünde görülmüştür. “Goçmar” adlı masalda geçen “Kardeşine iyi bak, mirasımdan ona da hakına düşeni ver. (...) Kurnaz Oğlan’ın beklediği an gelmiş. Saf biladerin eline bir öküz dutuşturuveririm gider, demiş. Saf kardeşini yanına çağırılmış, dediğini yapmış.” bölümde, dürüstlüğe aykırı bir davranışla bu kavramın önemine vurgu yapılmaktadır. Masallarda olduğu gibi çocuk romanlarında da aynı kavram görülmektedir. Yılmaz (2018) tarafından yapılan çalışmada incelenen romanlarda adalet kavramının örtük şekilde verildiği; kahramanların birbirine davranışları ile hak, hukuk, adaletin sezdirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Alanya masallarında da benzer şekilde kahramanların adaletli davrandıklarında ödüllendirilmesi, haksızlık karşısında da cezalandırılmasıyla bu kavramlar sezdirilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda çalışma sonuçları birbirini destekler niteliktedir.

Temel yaşam ihtiyaçlarına karşı duyarlık, incelenen masalların dördünde karşımıza çıkmaktadır. “Davetsiz Misafir” adlı masalda, aç olan misafirden yemeğin saklanması ile temel yaşam ihtiyaçlarına karşı duyarlığın karşıtı bir durumla söz konusu kavramın önemine dikkat çekilmiştir. Literatür incelendiğinde birçok eserde temel yaşam ihtiyaçlarına karşı duyarlık kavramının yer aldığı görülmüştür. Melanlıoğlu’nun çalışmasında (2020), incelenen beş hikâyeden dördünde söz konusu duyarlığa yer verilmiş olduğu, bu bağlamda çalışmaların benzer sonuçlara işaret ettiği söylenebilmektedir.

Teknolojinin bu kadar gelişip insanların yalnızlaşmadığı zamanlarda insan ilişkileri, toplumsal yaşam için önemli bir kavramdı. İnsan ilişkilerine

karşı duyarlık, Alanya masallarından seçilen on masaldan dördünde yer almaktadır. “Alanyalı Tüccar” adlı masalda tüccarın zamanın hükümdarı ile ilişkisi, hükümdarın tüccara karşı tavrı, tüccarın dilencilere karşı davranışları insan ilişkilerinin önemine vurgu yapar niteliktedir.

İnsana, insan mutluluğuna duyarlık, aile bireylerine duyarlık, özgürlüğe duyarlık, özverili olmaya duyarlık seçilen on masaldan üçünde geçmektedir. İnsana, insan mutluluğuna karşı duyarlık; “Karınca Baba” adlı masalda, “Padişah, ava çok maraklıymış ve her fırsatta adamlarını toplayıp ava çıkarmış. Av etini de yoksullara dağıtırmış.” şeklinde geçmektedir. Aile bireylerine karşı duyarlık, “İki Oğlan” adlı masalda kardeşlerden kurnaz olanın saf olana oyun oynamasıyla söz konusu duyarlığa karşıt bir örnek verilir. Masalın sonunda kurnaz kardeşin cezalandırılmasıyla duyarlık sezdirilmiştir. Özgürlüğe karşı duyarlık, “Bilirim ama Demem” adlı masalda, “Ağa, günlerden bir gün yine sudan bir bahane bulmuş: ‘Senin kavakların gölgesi benim tarlamda geziniyor. Gölge kirası isterim ya da kavakları keserim.’ demiş ve kavakları kesmiş.” şeklinde verilmektedir. Özverili olmaya karşı duyarlık, “Çoban ile Yörük Kızı” adlı masalda, “Yedi yıl gözden irak yaşamış. Ne yaptı ne etti, nereye gitti, bilen yok. Çoban bu zaman zarfında çalışmış yükünü tutmuş. Şekli şemali de değişmiş, tanıyana aşk olsun. Çoban kılığında eser kalmamış. Yayla zamanı gelmiş. Yörükler çoktan yaylaya göçmüş. Çoban 7 yıl sonra altında bir küheylanla, yaylaya çıkmış. Sanırsın yedi dağın efesi!” şeklinde anlatılan bölümün, söz konusu duyarlığa örnek olacağı düşünülmektedir.

Toplumsal huzura duyarlık, emeğe ve çalışkanlığa karşı duyarlık, kişiye özgü özelliklere duyarlık, ölüme karşı duyarlık, arkadaşlığa-dostluğa karşı duyarlık, insanî duygulara karşı duyarlık ikiye ayrılmaktadır. Toplumsal huzura karşı duyarlık “Bilirim ama Demem” ile “Alanyalı Tüccar” masalında, emeğe ve çalışkanlığa karşı duyarlık “Bilirim ama Demem” ile “Deve ile Eşek” masalında, kişiye özgü özelliklere karşı duyarlık “Karınca Baba” ile “Goçmar” masalında, ölüme karşı duyarlık “Karınca Baba” ile “Goçmar” masalında, arkadaşlığa-dostluğa karşı duyarlık “Alanyalı Tüccar” ile “Davetsiz Misafir” adlı masalda, insanî duygulara karşı duyarlık “Çoban ile Yörük Kızı” ve “Alanyalı Tüccar” adlı masalda geçmektedir.

Kadına duyarlık, aşka-sevgiye duyarlık, bilime duyarlık, sanata duyarlık, doğaya duyarlık, sağlığa duyarlık, özgüvenli olmaya duyarlık, umutlu olmaya karşı duyarlık, toplumsal normlara karşı duyarlık sadece birer masalda yer almaktadır. Sanata karşı duyarlık “Çoban ile Erenler” masalında yer alan “Erenlerden biri çobanın kaval sesini duymuş. Sakalını sıvazlamış, asasını o

yöne itmiş. Varmış çobanın yanı başına oturmuş. Çoban kavalın sesini kesmiş (...) İhtiyar, kamaşın konuştuğu görülmüş duyulmuş şey değil. Onu öttüren benim, demiş.” bölümde görülmektedir. Özgüvenli olmaya karşı duyarlık “Çoban ile Yörük Kızı” masalında çobanın ağanın kızına talip olması ve cesaret edip kızı istemesi ile görülmektedir.

Dilsel duyarlık, barışa duyarlık, mesleklere karşı duyarlık, kitap okumaya karşı duyarlık, dünya tarihine duyarlık, çocukluk özelliklerine karşı duyarlık kavramları, örneklemde bulunan masalarda yer almamaktadır. Masalların içinde yaşadıkları toplum ve kültürün yansımaları olması itibarıyla farklı bölgelerde, farklı türlerde ve yakın zamanda yazılmış eserlerde söz konusu duyarlıkların yer aldığı görülmektedir. Evsen’in (2019) çalışmasında yer alan “Mavi Rüyalara Gören Çocuk” adlı masal kitabında, incelenen on masalın hepsinde dilsel duyarlığa yer verildiği görülmektedir. Tarihi çok eskiye dayanan Alanya masallarında eğitim öğretimin yaygın olmaması, göçebe Yörük kültürünün hâkim olması ve sözlü anlatımın yaygın olması sebebiyle dilsel, kitap okumaya karşı duyarlığın yer almadığı düşünülmektedir. Masalların buldukları coğrafyadan beslenen türler olduğu göz önüne alındığında dünya tarihine karşı duyarlık kavramına rastlanılmaması normal olarak değerlendirilebilmektedir.

Duyarlık eğitimi bakımından oldukça zengin olan Alanya masallarında, doğrudan yer alan duyarlıkların yanında dolaylı şekilde yer alan duyarlıklar da vardır. Birbirinden keskin çizgilerle ayrılması zor olan duyarlıklar, örneklemde incelenen masalarda Alanya’nın kültürünü, yaşam şartlarını ve coğrafyasını yansıtır şekilde yer almaktadır. Yapılan masal incelemeleri sonucunda farklı çalışmaların yapılabileceği de düşünülmüştür. Alanya masalları; Türkçe Öğretim Programı özel amaçları doğrultusunda ve programda yer alan kök değerler açısından incelenebilir. Masalların çocuk ve yetişkin eğitimindeki yeri, masal türünün özelliklerini temsil düzeyi bağlamında masallar araştırılabilir. Farklı coğrafyada ortaya çıkan masallar karşılaştırmalı olarak incelenebilir.

Kaynakça

- Akgül, Nagehan ve Yavuzer, Nurgül (2017). “Kişilerarası Duyarlılık Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinin Empati Ve İletişim Becerilerine Etkisi”. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 14(2): 539-554.
- Alamdardar, Suphi G. ve Süngü, Arzu (2017). “Nazım Hikmet’in Sevdalı Bulut Adlı Kitabındaki Masalların Duyarlık Eğitimi Bağlamında İncelenmesi”.

- IV. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu. Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yazarları Birliği, 301-314.
- Aslan, Canan (2013). “Duyarlık ve Düşünceyi Geliştirmede Çocuk/Gençlik Edebiyatı”. *Çocuk Çocuk Anne Baba Eğitimci Dergisi*, 12: 29-32.
- Aslan, Canan (2021). *Çocuk Edebiyatı ve Duyarlık Eğitimi*. Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Şener vd. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Vadi Grup Basım.
- Çinpolat, Enes (2021). “Gülten Dayıoğlu Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Ödüllerinde Yılın Romanı Ödülünü Kazanan Eserlerin Duyarlık Eğitimi Açısından İncelenmesi”. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(25): 854-872.
- Çolak, Sedat (2021). *Alanya Masalları*. İstanbul Matsis Matbaa.
- Demirci Seyrek, Özgür vd. (2016). “Duyarlık Ölçeği”. *Electronic Journal of Social Sciences*, 15(56): 284-294.
- Ekşi, Halil (2003). “Temel İnsani Değerlerin Kazandırılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları”. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1: 79-96.
- Etoğlu Kibris, Pınar (2019). *Çocuk Edebiyatı Eserlerinin Duyarlık Eğitimi Bağlamında İncelenmesi: Gülten Dayıoğlu Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi.
- Evsen, Kevser (2019). *Mustafa Ruhi Şirin’in Çocuk Şiirleri ve Masallarının Duyarlık Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi.
- Gürbüz, Sait ve Şahin, Faruk (2014). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Karakuş Tayşi, Esra (2019). “Sevim Ak’ın Öykülerinin Duyarlık Eğitimi Açısından İncelenmesi”. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, 19: 303-324.
- Melanlıoğlu, Deniz (2020). “Çocuk Edebiyatındaki Kayıp Mültecilerin İzinde Duyarlılık Eğitimi”. *Türkiyat Mecmuası*, 30(1): 161-179.
- Özbilen Demirtaş, Ebru (2021). *Koray Avcı Çakman’ın Öykü ve Hikâyelerinin Duyarlık Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Tokat Gazi-osmanpaşa Üniversitesi.
- Sakaoğlu, Saim (2012). *Masal Araştırmaları*. Akçağ Yayınları.
- URL-1: Güncel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim: 12.05.2024).
- Yılmaz, Ahmet (2018). *Değerler Eğitimi Bağlamında Aytül Akal’ın Çocuk Romanları*. Yüksek Lisans Tezi. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.

“COPE–Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir:

Yazarların Notu: Bu çalışma Merve Gökgül’ün “Masalların Eğitsel İletiler Bağlamında İncelenmesi: Alanya Masalları Örneği” isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

Katkı Oranı Beyanı: Çalışma her iki yazar tarafından eşit oranda katkı ile hazırlanmıştır.

The following statements are made in the framework of “COPE–Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:

Authors’ Note: *This study was produced from Merve Gökgül’s master’s thesis titled “Analysis of Fairy Tales in the Context of Educational Messages: The Example of Alanya Fairy Tales”.*

Ethics Committee Approval: *Ethics committee approval is not required for this study.*

Declaration of Conflicting Interests: *The authors have no potential conflict of interest regarding research, authorship, or publication of this article.*

Author–Contributions Statement: *The study was prepared by both authors with equal contributions.*